

การจัดการขยะอย่างยั่งยืนโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม
SUSTAINABLE WASTE MANAGEMENT OF THE PARTICIPATIVE MANAGEMENT

วรวุฒิ ตั้งประดิษฐ์¹, ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ และ ฐิติมา ให้อย่าง

Worawut Tangpradit¹, Supawat Sukhaparamate and Thitima Holumyong

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

E-mail: worawut.ta641@gmail.com¹

Received 14 July 2023; Revised 8 August 2023; Accepted 31 December 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในชุมชน เนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นทุกปี ภายในปี 2565 มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยสูงถึง 25.70 ล้านตัน โดยความรุนแรงของการจัดการขยะอย่างไม่ถูกวิธีทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศและสังคมโดยรวม ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เป็นส่วนสำคัญให้เกิดการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีเศษสิ่งเหลือใช้มากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยหรือของเสียที่เป็นสาเหตุประการหนึ่งของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย การจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องเกิดความร่วมมือกันในทุกภาคส่วน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างมีมาตรฐาน ในบทความนี้

ผลการศึกษาพบว่า จึงได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ การจัดการขยะอย่างยั่งยืนโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม 1) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย 2) แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย โดยองค์ความรู้จากบทความนี้สามารถเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนางานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอย สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามบริบทของหน่วยงานนั้น ๆ รวมถึงสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: การจัดการขยะ, อย่างยั่งยืน, การบริหารแบบมีส่วนร่วม

Abstract

Solid waste management is a major cause in municipal. Thailand has increased solid waste every year. In 2022, the total of solid waste in Thailand amounted to almost 25.70 million metric

tons. This effect of improper solid waste management has direct to ecosystem and social impacts. The population and economic growth have increased in consumption, which has more leftovers. This is incurred problems of solid waste which is affected in environment and hygiene issues. So, Integration of all stakeholders into sustainable solid waste management will stimulate the change and development accordingly. This article studies 1) Guidelines for solid waste management 2) Sustainable development concepts 3) Participative management concepts, and 4) Solid waste management law and policy in Thailand. The knowledge from this article will use as guidelines for solid waste development in any different organizations, as well as increase people's participation in sustainable solid waste management in municipal accordingly.

Keywords: Waste Management, Sustainable, Participative Management

บทนำ

การจัดการขยะมูลฝอยนับเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีขนาดใหญ่ และมีประชากรค่อนข้างหนาแน่น ประกอบกับปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี มีการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติเกินความจำเป็นขึ้นพื้นฐานของชีวิต ในขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เป็นส่วนที่สำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และมีปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ (Kromadit, V. 2016) การอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดเศษสิ่งเหลือใช้มากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาของขยะมูลฝอยหรือของเสีย ซึ่งเป็นสาเหตุประการหนึ่งของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ชุมชนต้องจัดการและแก้ไข (Aj-Sri, L. and Sripokhangkul S., 2017) จากสถานการณ์ขยะมูลฝอยในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน โดยอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง ปี พ.ศ. 2565 เฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน เมื่อพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นนั้น มีปริมาณเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 3 (24.98 ล้านตัน) เนื่องจากในปี พ.ศ. 2563 – 2564 ประเทศไทยอยู่ในช่วงล็อกดาวน์ ซึ่งมีการจำกัดกิจกรรมของประชาชน รวมถึงการเดินทางทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาได้คลี่คลายลง รัฐบาลได้มีประกาศมาตรการคลายล็อกดาวน์ ประกอบกับมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในประเทศและเริ่มเปิดประเทศ ส่งผลให้ประชาชนกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติมากขึ้น และวิถีการดำเนินชีวิตประชาชนบางส่วนยังคงพฤติกรรม การซื้อและบริโภคในบริการสั่งซื้อสินค้าและอาหารผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ขยะมูลฝอยประเภทบรรจุภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้งยังคงมีปริมาณสูง (Pollution Control Department, 2023) รวมทั้งนักท่องเที่ยวเริ่มทยอยกลับมาเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 จำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 400,000 คน เป็น 11 ล้านคนในปี พ.ศ. 2565 (Ministry of Tourism and Sports, 2022) เมื่อพิจารณาภาพรวมการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน ถูกจัดการกันเองโดย

บ้านเรือนและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล 1.70 ล้านตัน (ร้อยละ 7) ถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิด 4.00 ล้านตัน (ร้อยละ 15) โดยกระบวนการซาเล้งและบ้านเรือนนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า 20.00 ล้านตัน (ร้อยละ 78) ถูกเก็บขนโดยรถบรรทุกเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเอกชนซึ่งได้รับอนุญาต 4.80 ล้านตัน (ร้อยละ 19) ถูกคัดแยกในระหว่างการเก็บขนและสถานที่คัดแยกขยะมูลฝอย 15.20 ล้านตัน (ร้อยละ 59) ถูกนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง 9.80 ล้านตัน (ร้อยละ 38) และส่วนที่เหลือประมาณ 5.40 ล้านตัน (ร้อยละ 21) ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้มีขยะตกค้างในชุมชน โดยเฉพาะการนำขยะมูลฝอยไปเทกองสุ่มไว้เพื่อให้ย่อยสลายเองตามธรรมชาติ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นอาหารและแหล่งเพาะพันธุ์แมลงและพาหะของโรค เกิดก๊าซจากการหมักหมมซึ่งเป็นก๊าซชีวภาพสามารถติดไฟหรือระเบิดได้ ก่อให้เกิดความรำคาญ เช่น เกิดกลิ่นรบกวน การปลิวและฟุ้งกระจายของขยะมูลฝอย ทำให้เกิดการปนเปื้อนทางน้ำ ดิน และอากาศ หากขาดการจัดการที่เหมาะสมย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้ง่าย (Pollution Control Department, 2004).

การจัดการขยะมูลฝอยตามนโยบายและแผนระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมลพิษ สำหรับปี พ.ศ. 2566 – 2570 มุ่งเน้นให้สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยจัดการขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ ของเสียอันตรายและกากอุตสาหกรรม ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศ กำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานครอบคลุมขยะชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันและลดมลพิษจากขยะและของเสียอันตรายจากแหล่งกำเนิด การบริหารจัดการควบคุมมลพิษจากการบำบัด กำจัดขยะ และของเสียอันตราย โดยปรับปรุงฟื้นฟูสถานที่กำจัดขยะให้ดำเนินการถูกต้องตามหลักวิชาการ สนับสนุนการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ออกประกาศสถานที่กำจัดขยะเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ กำหนดให้มีระบบการอนุญาตการระบายมลพิษ และกำหนดมาตรฐานการควบคุมการระบายมลพิษจากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ส่งเสริมภาคเอกชนร่วมลงทุนด้านการจัดการขยะและของเสียอันตราย การมีมาตรการในการลดและเลิกใช้พลาสติกแบบครั้งเดียว รวมทั้งมีมาตรการในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาบังคับใช้ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพดำเนินการจัดการมูลฝอยติดเชื้อแบบศูนย์รวม การวางระบบการจัดการของเสียที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเทคโนโลยีหรือผลิตภัณฑ์ใหม่บางประเภทที่คาดว่าจะมีปัญหาในอนาคต การสร้างกระบวนการรับรู้ให้กับประชาชนเกี่ยวกับปัญหามลพิษจากการจัดการขยะและของเสียอันตรายที่ไม่ถูกต้อง พร้อมทั้งทบทวนและตรวจสอบกลไกการบริหารจัดการขยะของประเทศทั้งระบบ ซึ่งรวมถึงผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน การจัดการมูลฝอยยึดหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ บนฐานของความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ (Pollution Control Department, 2022)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอย และเพื่อให้การแก้ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องทำให้เกิดดุลยภาพของทั้งส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การดำเนินการไม่สามารถผลักให้เป็นภาระของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้มากที่สุด โดยเริ่มต้นจากตนเอง

ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ในการช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและช่วยให้ประหยัดงบประมาณและทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียคือการได้มีโอกาสแสดงทัศนะและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งมีการนำเสนอความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของภาครัฐและภาคเอกชนได้ (Yuenyong, N. and Ngerndeecharoen, P.,2022) ด้วยความสำคัญของปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยที่มีเป็นจำนวนมากและขาดการจัดการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต้องตระหนักและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา (Silpasuwan, P. ,2014) ดังนั้น ในบทความการจัดการขยะอย่างยั่งยืนโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงได้รวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อสามารถนำองค์ความรู้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา พิจารณาปรับใช้งานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามบริบทของหน่วยงานนั้น ๆ รวมถึงสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนได้

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย

การจัดการขยะมูลฝอย เป็นการเก็บรวบรวม ขนถ่าย และนำขยะที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดไปกำจัดอย่างถูกหลักทางวิชาการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยหลักการจัดการขยะมูลฝอยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย การขนส่งขยะมูลฝอย และการกำจัดขยะมูลฝอย (Health Impact Assessment (HIA), 2010)

ทั้งนี้ในบทความได้รวบรวมแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของ 3 บริษัทมหาชน ไว้ดังนี้

1. บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้

บริษัทฯ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการขยะตลอดห่วงโซ่คุณค่าของธุรกิจ ตั้งแต่การสร้างขยะจนถึงการกำจัดขยะ จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการบริหารจัดการของเสียเพื่อลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดจากกิจการภายในนิคมอุตสาหกรรมให้น้อยที่สุด ด้วยการบริหารจัดการขยะอย่างถูกวิธีและถูกต้องตามกฎหมายมาตรฐานสิ่งแวดล้อม และหลักวิชาการ ตลอดจนส่งเสริมโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมให้มีการรีไซเคิลและการนำกลับไปใช้ใหม่ และนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อลดการเกิดขยะมูลฝอยและขยะอุตสาหกรรม ทั้งนี้ ขยะที่บริษัทฯ รับผิดชอบ เป็นขยะมูลฝอยและขยะอุตสาหกรรมไม่อันตรายเท่านั้น ส่วนของเสียอันตรายนั้น โรงงานอุตสาหกรรมต่างดำเนินการจัดการเอง ซึ่งบริษัทฯ มอบหมายให้ บริษัท อมตะ ฟาซิลิตี้ เซอร์วิส จำกัด (AFS) ซึ่งเป็นบริษัทย่อย ทำหน้าที่ดูแลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของโรงงานในพื้นที่อุตสาหกรรมทั้งสองแห่งในประเทศไทย โดยใช้แนวทางในการบริหารจัดการขยะตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ภายใต้พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และตามขอบเขตอำนาจในความรับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะ

สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยตามเป้าหมาย Zero Waste to Landfill บริษัทฯ ได้ตระหนักถึงผลกระทบของการกำจัดขยะด้วยวิธีการฝังกลบที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีการตั้งเป้าหมายในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่นำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบให้มากที่สุด โดยนำหลักการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการให้บริการจัดเก็บ รวบรวม คัดแยก และกำจัดขยะมูลฝอย มีการดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอยโดยผู้รับเหมาที่โรงงานคัดแยกขยะภายในนิคมอุตสาหกรรมอมตะ เพื่อคัดแยกตามหลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) และส่งไปกำจัดโดยวิธีต่าง ๆ โดยผู้รับเหมาที่มีความเชี่ยวชาญและมีใบอนุญาตในการกำจัดขยะมูลฝอยและขยะอุตสาหกรรมตามกฎหมาย นอกจากนี้ บริษัทฯ ยังมีแนวทางบริหารจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางในการให้คำแนะนำโรงงานที่ใช้บริการกำจัดขยะมูลฝอยของบริษัทฯ ในการคัดแยก จำแนกประเภทของขยะมูลฝอยก่อนส่งมายังโรงคัดแยกขยะ เพื่อให้ขยะที่เข้าสู่กระบวนการคัดแยกนั้นมีคุณภาพ สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ในการผลิตเชื้อเพลิงขยะและขยะรีไซเคิล เพื่อให้เหลือขยะที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยต้องกำจัดโดยวิธีฝังกลบให้เหลือน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

2. บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG

การบริหารจัดการขยะของบริษัทฯ ได้ให้ความสำคัญกับความร่วมมือของทุกภาคส่วนมาช่วยกันบริหารจัดการขยะตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อให้สามารถนำทรัพยากรกลับมาหมุนเวียนใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดปัญหาขยะที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ลดการใช้ทรัพยากรใหม่ และแก้ไขปัญหาทรัพยากรขาดแคลน ตัวอย่างโครงการในการจัดการขยะ เช่น

- โครงการชุมชน LIKE (ไร่) ขยะ จังหวัดระยอง บริษัทฯ ริเริ่มโครงการเมื่อต้นปี 2562 โดยเริ่มที่ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง ได้แก่ ชุมชนโชดหิน 2 ชุมชนโชดหินมิตรภาพ ชุมชนเขาไผ่ และในปี 2563 ได้ขยายความร่วมมือครอบคลุม 18 ชุมชนในพื้นที่ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างต้นแบบการบริหารจัดการทรัพยากรและขยะตั้งแต่ต้นทาง เพิ่มปริมาณขยะรีไซเคิล ลดปริมาณการฝังกลบขยะผ่านการมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมต่อแนวปฏิบัติเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น สอนการคัดแยกตั้งแต่ต้นทาง และทิ้งขยะให้ถูกต้อง ผ่านเครือข่าย บ้าน - วัด - โรงเรียน - ธนาคารขยะชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้าง อันจะช่วยให้เกิดการส่งต่อไปยังคนอื่นในชุมชน นอกจากนั้น ยังมีการนำเว็บแอปพลิเคชัน “คุ้มค่า” ดิจิทัลแพลตฟอร์มสำหรับบริหารจัดการขยะที่พัฒนาโดยธุรกิจเคมีคอลส์ เอสซีจี มาเป็นตัวช่วยในการเก็บข้อมูลและเชื่อมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายขยะอีกด้วย

- เว็บแอปพลิเคชัน “คุ้มค่า” เป็นโซลูชันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บข้อมูลส่งเสริมกระบวนการรีไซเคิลและยังช่วยลดปัญหาโลกร้อน ช่วยอำนวยความสะดวกให้ “ธนาคารขยะ” หรือ “ผู้รับขยะ” ในการบริหารจัดการขยะได้ตั้งแต่ต้นทางผ่านเว็บแอปพลิเคชัน โดยคนในชุมชนและสมาชิกสามารถนำขยะที่คัดแยกแล้วมาแลกเปลี่ยนผลตอบแทนหรือคะแนนสะสม และธนาคารขยะสามารถวางแผนจัดการกับขยะอย่างถูกวิธีและเกิดความคุ้มค่าสูงสุด ซึ่งจะช่วยในการวางแผนการนำส่งขยะแต่ละชนิดไปยังโรงหลอมและโรงงานรีไซเคิลโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้สมาชิกได้ผลตอบแทนจากการแยกขยะในราคาที่ดี เป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมกำจัดขยะอย่างถูกวิธีและยั่งยืน ทั้งธนาคารขยะทำงานได้สะดวกสบายขึ้น “คุ้มค่า” ประกอบไปด้วย 5 ฟังก์ชัน

หลัก ได้แก่ การรับซื้อขยะ การจัดการสมาชิก การขายขยะ การจัดการสินค้าคงคลัง และการจัดทำรายงานรับซื้อและขายขยะ

- โครงการบ้านโป่งโมเดล เป็นโครงการให้ความรู้และลงมือจัดการขยะ โดยศึกษาจากชุมชนต้นแบบบ้านรางพลับ ชุมชนที่มาจากการเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยบ้านรางพลับถือเป็นชุมชนหนึ่งในอำเภอบ้านโป่งที่มีการจัดการขยะและเวียนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ดังนั้น เอสซีจีจึงฝึกนักกำลังกับ 17 องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในอำเภอบ้านโป่ง เรียนรู้จากชุมชนต้นแบบบ้านรางพลับ เพื่อขับเคลื่อนบ้านโป่งโมเดลที่มุ่งให้ความรู้ในการจัดการขยะ และสร้างชุมชนต้นแบบในองค์กรท้องถิ่นละ 1 ชุมชน เพื่อร่วมสร้างรูปแบบการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพในระดับอำเภอต่อไป

ทั้งนี้บริษัทฯ ยังมีอีกหลากหลายโครงการที่ได้ร่วมมือกับชุมชนและทุกภาคส่วน รวมถึงการออกหนังสือ 12 ต้นแบบความสำเร็จเปลี่ยนขยะเป็นชุมชนที่ยั่งยืน เพื่อเป็นตัวอย่างสร้างแรงบันดาลใจให้กับทุกคนว่า ความสำเร็จในการจัดการขยะไม่ใช่เรื่องยาก หากทุกคนร่วมมือกัน พร้อมต่อยอดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทในแต่ละพื้นที่ได้ จนนำไปสู่เครือข่ายที่เข้มแข็งในการจัดการปัญหาขยะและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

3. บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) หรือ PTT

ปตท. กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ควบคุมปริมาณของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมที่กำหนดโดยวิธีการฝังกลบให้เป็นศูนย์ ซึ่งกลุ่ม ปตท. ได้ร่วมกันดำเนินการตั้งแต่ปี 2558 จนบรรลุเป้าหมายแล้วในปี 2563 จากนั้นได้ขยายผลการตั้งเป้าหมายไปยังปริมาณของเสียไม่อันตรายจากอุตสาหกรรมที่กำหนดโดยวิธีการฝังกลบต้องเป็นศูนย์ ภายในปี 2566 โดยมีแนวทางการบริหารจัดการของเสียภายใต้การบริหารจัดการด้าน SSHE โดยกำหนดนโยบาย เป้าหมายระยะยาวและประจำปี ตลอดจนติดตามตรวจวัดและกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎหมาย มาตรฐาน แนวปฏิบัติ นโยบาย เป้าหมายและขั้นตอนการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งมีการทบทวนประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามโครงสร้างกำกับดูแลด้าน SSHE ที่กำหนดเป็นรายไตรมาส รวมทั้งจัดทำรายงานต่อหน่วยงานราชการ และเปิดเผยข้อมูลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบอย่างโปร่งใสและต่อเนื่อง

ปตท. มุ่งเน้นบริหารจัดการของเสียทั้งที่เป็นของเสียอันตรายและไม่อันตราย โดยยึดหลัก 5Rs ซึ่งประกอบไปด้วย ลดการใช้หรือใช้น้อยเท่าที่จำเป็น (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การแปรรูปมาใช้ใหม่ (Recycle) การใช้ทรัพยากรหมุนเวียน (Renewable) และการปฏิเสธการใช้สารที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Refuse) เพื่อควบคุม ป้องกัน และลดของเสียที่แหล่งกำเนิดให้มากที่สุด อีกทั้งประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนตามมาตรฐาน BS8001:2017 มาบูรณาการเข้าไปในขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่การพัฒนาธุรกิจ การออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการ การออกแบบกระบวนการผลิต การก่อสร้าง การปฏิบัติการ การขนส่ง การนำไปใช้และเลิกใช้งาน การกำจัดซากอย่างครบวงจร โดยเน้นให้มีการนำกลับมาใช้ใหม่และรีไซเคิล เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และเกิดของเสียน้อยที่สุด

นอกจากนี้ กลุ่ม ปตท. ยังได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวทางและโอกาสในการดำเนินงานเพื่อยกระดับการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนร่วมกันตลอดห่วงโซ่คุณค่า โดยในแต่ละปีจะคัดเลือกแนวทางมาศึกษาและทดลองปฏิบัติร่วมกัน ภายใต้โครงการนำร่องด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนให้เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ปตท. สำหรับปี 2565

ปตท. ได้ร่วมกับบริษัท ปตท. น้ำมันและการค้าปลีก จำกัด (มหาชน) ศึกษา พัฒนานวัตกรรมและดำเนินโครงการด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน จำนวน 3 โครงการ ได้แก่

1. การนำกระป๋องน้ำมันหล่อลื่นใช้แล้ว จำนวน 1,527 กระป๋อง คิดเป็นเม็ดพลาสติกรีไซเคิล 509.2 กิโลกรัม มาผลิตกรวยจราจร จำนวน 760 ชิ้น เพื่อนำมาใช้แทนทดแทนกรวยจราจรในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง
2. การนำกระป๋องน้ำมันหล่อลื่นใช้แล้ว จำนวน 16,740 กระป๋อง คิดเป็นเม็ดพลาสติกรีไซเคิล 5,580 กิโลกรัม เพื่อนำมาใช้ผลิตวัสดุทดแทนไม้ ติดตั้งเป็นเฟอร์นิเจอร์สำหรับร้าน Fit Auto จำนวน 9 สาขา
3. ร่วมกับบริษัทพันธมิตรภายนอกกลุ่ม ปตท. ในการนำน้ำมันหล่อลื่นใช้แล้วกลับมาผ่านกระบวนการเพื่อผลิตเป็นเชื้อเพลิงทางเลือกเพื่อทดแทนน้ำมันเตาจำนวน 700,000 ลิตร

จากแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของบริษัทมหาชนทั้ง 3 แห่ง พบว่าแต่ละบริษัทได้กำหนดเป้าหมายนโยบาย มาตรการ และการปฏิบัติเป็นไปตามบริบทแต่ละพื้นที่ที่บริษัทตั้งอยู่ โดยมุ่งเน้นการกำจัดขยะอย่างถูกวิธีลดปริมาณขยะที่นำไปกำจัดด้วยการฝังกลบให้มากที่สุด ใช้หลักการ 3Rs และ 5Rs มาใช้ในบริษัทฯ รวมถึงให้ความสำคัญในความร่วมมือการบริหารจัดการขยะทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการขยะให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เกิดจากผลกระทบทางลบต่อความเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางในระบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ความเป็นโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การดำเนินการของกลไกตลาด ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เกิดการผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้นในโลกหลายทวีคูณ อันส่งผลเสียคือสิ่งแวดล้อมชีวิตมนุษย์ สัตว์และพืชต่าง ๆ (Satjanan, n.d.) ทั้งนี้ ความยั่งยืนเป็นคุณภาพแบบพลวัตในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชากรและขีดความสามารถในการรองรับของสภาพแวดล้อม ดังนั้นประชากรสามารถแสดงออกถึงศักยภาพเพื่อพัฒนาได้อย่างเต็มที่ โดยต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมที่ดำรงอยู่ (Pojsupap, T., 2020)

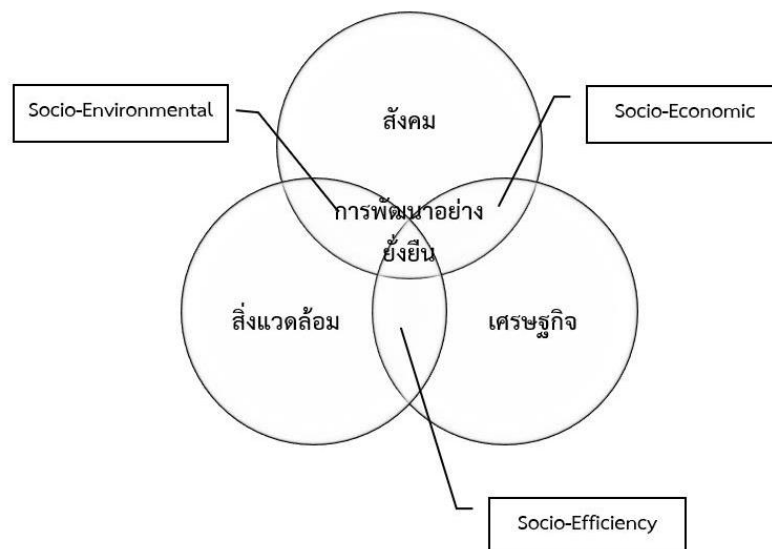
การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตมนุษย์ภายใต้ศักยภาพของระบบนิเวศน์วิทยาของโลก โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาที่ทำให้เกิดคุณภาพของทั้งส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง ความกินดีอยู่ดี และความสุขสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงขึ้นอยู่กับการจัดการทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาที่อยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ โดยส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบจะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (Edward B. Barbier, 1987) ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ คือ การที่ธุรกิจสามารถสร้างผลกำไรให้มากที่สุด โดยใช้ต้นทุนให้น้อยที่สุด จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการใช้ประโยชน์สูงสุดให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ มีความสมดุล และเป็นประโยชน์ต่อประชากรส่วนใหญ่ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขันและเจริญเติบโตมาจากกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้

เทคโนโลยีสะอาด ลดปริมาณของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่สร้างมลพิษที่จะกลายเป็นต้นทุนทางการผลิตในเวลาต่อมา อันเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

2. สังคม เป็นความมุ่งหวังที่จะแสวงหาและรักษาไว้ ซึ่งมีความเสถียรภาพของระบบทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนแต่ละรุ่น การกำจัดความยากจน การรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในสังคมโดยเฉพาะระดับรากหญ้า ในกระบวนการตัดสินใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาด้านและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ

3. สิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาหรืออนุรักษ์ระบบกายภาพและชีววิทยา รวมถึงการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในระบบนิเวศของโลก ซึ่งต้องครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วย ดังนั้นแนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการรักษาระบบนิเวศเหล่านี้ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในขอบเขตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและสามารถพลิกฟื้นให้กลับคืนสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสและมีปัจจัยในการดำรงชีวิต การดำเนินการดังกล่าวจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกื้อกูล มุ่งส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล รวมถึงการนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้ให้มากที่สุด

รูป 1 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากภาพแสดงส่วนประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะต้องประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก อันได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์และพึ่งพาซึ่งกันและกัน การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นในส่วนที่ทับซ้อนกันของ 3 องค์ประกอบหรือพื้นที่แรเงาในภาพ (Satjanan, n.d.) ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคม และมีการป้องกันสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกัน

แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้ง ยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุปสรรคมากขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างมีมาตรฐาน (Jiaranai, S.,2015)

J.M. Cohen and N.T. Uphoff (1981) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยการกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นจึงเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) องค์กรประกอบของการดำเนินงานตามโครงการได้จากคำถามที่ว่าใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ได้พิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็นชอบ ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่สำคัญที่เปิดโอกาสและช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม นั้น ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล ซึ่งเจ้าหน้าที่เทศบาลทำหน้าที่แปลงนโยบายเป็นแผนงานและโครงการดำเนินงานร่วมกับชุมชน ให้ความช่วยเหลือชุมชนระยะเริ่มต้น เช่น ให้ความรู้ประเภทขยะ วิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง (Kirdklinhom, S.,2020) การบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการได้หลายระดับและหลายวิธีขึ้นอยู่กับความเหมาะสม บางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีจำเป็นต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมหรือการเดินทาง เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย

การจัดการขยะมูลฝอยเป็นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้น แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและก่อให้เกิดมลพิษไว้ชัดเจนในมาตราต่าง ๆ ซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น โดยได้กำหนดไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 78 กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จากพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทั้งนี้กฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่

1. พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะและการจัดสรรส่วนภาษีและอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 16 กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง โดยกำหนดให้มีหน้าที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย มาตรา 17 ภายใต้บังคับมาตรา 16 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งรวมถึงหน้าที่ในการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม และมาตรา 18 กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ภายใต้บังคับมาตรา 16 และมาตรา 17

2. การพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535

กำหนดให้การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น บุคคลอื่นที่ประสงค์จะดำเนินการเช่นนั้นจะต้องได้รับอนุญาตตามมาตรา 19 ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการรับทำการเก็บขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอยโดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่ จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น” มาตรา 19 นี้จะไม่ใช้แก่บุคคลที่กำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยภายใต้การควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะในกรณีดังกล่าว ราชการส่วนท้องถิ่นยังมีความรับผิดชอบในการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลโดยตรง แต่กรณีนี้บุคคลใดจะดำเนินการจัดการ

มูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเองโดยมิได้อยู่ในความควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น บุคคลนั้นจะต้องได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19

การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอยโดยบุคคลอื่นที่จะต้องได้รับใบอนุญาตนั้น จะต้องเป็นการทำเป็นธุรกิจ หรือมีการคิดค่าบริการ เช่น การบริการรับเก็บมูลฝอยตามบ้านเรือน โดยเรียกเก็บค่าบริการจากเจ้าของบ้าน ไม่ว่าจะเก็บเป็นรายเดือน หรือต่อครั้งก็ตาม หากดำเนินการโดยไม่ได้รับอนุญาตจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 71 สาเหตุที่ต้องมีการควบคุมการดำเนินงานโดยให้ขอใบอนุญาตก็น่าจะเป็นเพราะการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลนั้นอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมได้ หากดำเนินการโดยไม่ถูกสุขลักษณะ

3. พระราชบัญญัติให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท

นอกจากพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 จะได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอยแล้ว กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทก็กล่าวถึงอำนาจเช่นนั้นไว้ โดยเฉพาะ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการห้ามทิ้งขยะมูลฝอยอีกหลายฉบับ อาทิเช่น พระราชบัญญัติรักษาคลอง รัตนโกสินทร์ศก 121, พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456, พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485, ประมวลกฎหมายอาญา, พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. 2526, พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2523 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตราย ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย พบว่าการจัดการขยะมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงและกำหนดมาตรการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นไปอย่างครบวงจร แนวทางการจัดการขยะยังแยกอยู่กับกฎหมายหลายฉบับและหลายหน่วยงาน นอกจากนี้การบังคับใช้กฎหมายในบางกรณียังไม่มีกฎหมายบังคับโดยเฉพาะ เช่น การกำหนดให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอย การกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระบบการรวบรวมและขนส่งของเสียอันตรายออกจากชุมชนอย่างถูกต้องและปลอดภัย การกำหนดมาตรการควบคุมการดำเนินการของสถานที่บำบัดและกำจัดมูลฝอย เป็นต้น (Thosuwanchinda, V., 2015) ซึ่งการแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นการแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าเท่านั้น หากขาดมาตรการในระยะยาว ปัญหาการจัดการขยะอาจเพิ่มความรุนแรงและกลายเป็นปัญหาระดับชาติได้ ดังนั้น หน่วยงานทุกภาคส่วนควรกำหนดมาตรการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนอันถือเป็นการแก้ไขปัญหาดังแต่ต้นทาง เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

จากการศึกษาการจัดการขยะอย่างยั่งยืนโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม นั้น พบว่าแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการป้องกันและการลดมลพิษจากขยะและของเสียจากแหล่งกำเนิด โดยมีการปรับปรุงฟื้นฟูสถานที่กำจัดขยะให้ดำเนินการถูกต้องตามหลักวิชาการ เกิดการสนับสนุนและส่งเสริมภาคเอกชนร่วมลงทุนด้านการจัดการขยะ มีมาตรการในการลดและเลิกใช้พลาสติกแบบครั้งเดียว สร้างกระบวนการรับรู้ให้กับประชาชนเกี่ยวกับปัญหามลพิษจากการจัดการขยะและของเสียอันตรายที่ไม่ถูกต้อง โดยยึดหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐในการร่วมกันแก้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ ส่วนในภาคเอกชนด้วยตนเองจะเห็นว่าการร่วมมือกันในการจัดการขยะ มีการตระหนักถึงผลกระทบของการกำจัดขยะด้วยวิธีการฝังกลบ โดยเน้นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่นำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบให้มากที่สุด ทั้งยังนำหลักหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอยภายในบริษัทฯ ตามหลัก 3Rs และ 5Rs นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อลดการเกิดขยะมูลฝอย นอกจากนี้ยังคงให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนมาช่วยกันบริหารจัดการขยะตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนร่วมกัน ลดปัญหาขยะที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ลดการใช้ทรัพยากรใหม่ และแก้ไขปัญหาทรัพยากรขาดแคลน การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในส่วนที่ให้ความร่วมมือกับชุมชนนี้ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับทุกคนว่าความสำเร็จในการจัดการขยะไม่ใช่เรื่องยากหากทุกคนร่วมมือกัน โดยรวมแล้วปัจจัยที่สำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนควรเกิดการพัฒนาและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันใน 3 องค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคม และการป้องกันสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ กัน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน ให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล รวมถึงพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย อย่างไรก็ตามหน่วยงานทุกภาคส่วนควรกำหนดมาตรการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนอันถือเป็นการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพตามบริบทของหน่วยงานและชุมชนต่อไป

References

- Aj-Sri, L. and Sripokhangkul S. (2017). Solid Waste Management in Mueang Mahasarakham Municipality, Mahasarakham Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2), 25-36.
- Amata Corporation Public Company Limited. (2023). Solid Waste and Industrial Waste Management. Retrieved July 1, 2023, from <https://www.amata.com/th/sustainability/environmental-stewardship/solid-industrial-waste-management>
- Edward B. Barbier. (1987). The concept of sustainable economic development. *Environmental Conservation*, 14, pp 101-110.

- Health Impact Assessment. (2010). *Handbook of Health Impact Assessment: Solid Waste Management for Local Administrative Organization*. Bangkok, Department of Health.
- J.M. Cohen and N.T. Uphoff. (1981). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University.
- Jiaranai, S. (2015). Participation Administration Model in Higher Education. *Journal of education : Faculty of Education : Srinakharinwirot University*, 16(2), 44-54.
- Kirdklinhom, S. (2020). Guidelines for Public Participation in Solid Waste Management of Nakhon Si Thammarat Municipality. *Journal of Environment Manangement*, 16(2), 60-73.
- Kromadit, V. (2016). Environmental Management for The Sustainable Society Around Industrial Estates: A Case Study of Amata Nakorn. (Doctoral Dissertation) Rajamangala University of Technology Rattanakosin.
- Ministry of Tourism and Sports. (2022). *International Tourist Arrivals to Thailand*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- Office of the Council of State. (2017). Public Health Statue 1992. Retrieved July 1, 2023, from https://hhdc.anamai.moph.go.th/th/public-health-act/download?id=17639&mid=25623&mkey=m_document&lang=th&did=4968
- Pojsupap, T. (2020). World-Class Businesses and Sustainable Development Goals. *Journal of Accountancy and Management, Mahasarakham University*, 12(4), 156-174.
- Pollution Control Department. (2004). *Sanitary Landfill*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- Pollution Control Department. (2022). *Pollution Management Plan 2023 - 2027*. Bangkok: Strategy and Planning Division, Pollution Control Department.
- Pollution Control Department. (2023). *Report of the Situation of the Municipal Solid Waste Management Facility in Thailand 2022*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- PPT Public Company Limited. (2023). Circular Economy and Waste Management. Retrieved July 1, 2023, from <https://www.pttplc.com/th/Sustainability/Environment/Waste.aspx>
- Satjanan, S. (n.d.). *Sustainable Development*. Office of Education Technology, Sukhothai Thammathirat Open University.
- Silpasuwan, P. (2014). *Municipal Solid Waste : The Significant problem of Thailand*. The Secretariat of The Senate.
- The Siam Cement Public Company Limited. (2020). Waste Management. Retrieved July 1, 2023, from <https://www.scg.com/sdsymposium/2020/ce-practices-th/waste-management-th/>,

Thosuwanchinda, V. (2015). Laws and Regulations on Solid Waste Management in Thailand.

Journal of Environment Manangement, 11(2), 76-89.

Yuenyong, N. and Ngerndeecharoen, P. (2022). Public Participation in Solid Waste Management in

Sam Panieng Sub-District, Non Daeng District, Nakhon Ratchasima Province. *NEU*

Academic and Research Journal, 12(2), 279-297.

